

Motion till riksdagen 2013/14:A3

**av Ylva Johansson m.fl. (S)
med anledning av skr. 2013/14:35**

Riksrevisionens rapport om ungdomars väg till arbete

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ny och aktiv politik med tidiga insatser för unga arbetslösa.

Sammanfattning

Regeringens skrivelse 2013/14:35 bygger på Riksrevisionens rapport om ungdomars väg till arbete. Riksrevisionen riktar bl.a. kritik mot regeringen när det gäller Arbetsförmedlingens arbete för att nå unga, tidpunkten för insatser och det stöd som Arbetsförmedlingen ger. Riksrevisionen menar också att det finns tecken på otydlig arbetsfördelning mellan kommuner och lokala arbetsförmedlingar.

Statens stöd för ungdomars etablering på arbetsmarknaden kan förbättras och Arbetsförmedlingens arbete med ungdomar kan bli effektivare. Därför välkomnar vi socialdemokrater Riksrevisionens rapport som till stora delar tar upp kritik som vi både delar och har politiska lösningar på.

En aktiv politik för tidiga insatser

Från socialdemokratiskt håll har vi sedan regeringen tillträdde varnat för att den förda arbetsmarknadspolitik inte kommer att leda till önskat resultat. Extra allvarig är den höga ungdomsarbetslösheten eftersom långtidsarbetslöshet i unga år sätter spår långt senare i livet. Studier visar att ungdomar som blir arbetslösa direkt efter gymnasiet har en betydligt större sannolikhet att vara arbetslösa under de följande tio åren än ungdomar som inte går sysslösa.

Fel! Okänt namn på

Regeringens politik har inte fungerat. Breda skattesänkningar har inte gett fler nyanställningar. Sänkningen av arbetsgivaravgifter för unga har dömts ut av regeringens egna experter som ett ineffektivt skatteundantag, eftersom det riktas mot de ungdomar som redan har jobb – inte dem som saknar det. Att därtill ha ett regelverk för Arbetsförmedlingen som motverkar individuell bemötande och professionella bedömningar är förödande för unga arbetslösa. Ungdomsarbetslöshetens omfattning vittnar om detta.

Regeringen har varit ovillig att förbättra förutsättningarna för unga att ta sig ur arbetslöshet. Förändringarna av gymnasieskolan har framför allt lett till att ungdomar sökt sig bort från yrkesprogram – flera med utmärkta chanser till jobb efter examen –eftersom möjligheterna att läsa vidare senare i livet har försämrats.

Ingenting tyder på att ungdomsarbetslösheten med nuvarande politik, inom en överskådlig framtid, kommer att sjunka till de nivåer som rådde när regeringen tillträdde.

Regeringen anser att det är angeläget att fortsätta arbetet med att förbättra möjligheterna för ungdomar att etablera sig på arbetsmarknaden. Vi har svårt att se hur det ska gå till med tanke på att regeringen står fast vid en politik som hittills inte gett resultat.

Ett perspektiv som det talas för lite om är vad som händer med kompetensnivån i samhället under längre perioder av hög arbetslöshet. Särskilt skadlig är ungdoms- och långtidsarbetslösheten:

- ? Arbetet i sig är en viktig lärandeprocess – i synnerhet i unga år. Ungdomar som inte lyckas få fotfäste på arbetsmarknaden missar alla möjligheter till personlig utveckling som finns kopplade till att ha ett riktigt jobb.
- ? Vid sidan av den sociala problematik som följer med långtidsarbetslöshet finns nackdelen att kompetensen successivt urholkas. Den långtidsarbetslöse tappar med tiden kunskaper och tar inte del av de successiva kunskapsuppdateringar som hör samman med att finnas på en arbetsplats.

Unga ska ha jobb eller studera

Unga människor kan inte klumpas ihop. Olika grupper av unga kräver helt olika lösningar. Den absoluta majoriteten av alla unga arbetslösa som har en gymnasieutbildning eller en högre utbildning får jobb inom några månader. I denna grupp är risken för att fastna i långtidsarbetslöshet liten. Men också här är arbetslösheten ett problem. Det tar onödigt många månader i sysslöshet innan en färdigutbildad ung människa får sitt första jobb. Det innebär en hög samhällelig kostnad och hindrar unga från att ta klivet ut i vuxenlivet.

Det finns också en växande grupp unga utan grundläggande utbildning. Andelen ungdomar som tillåts misslyckas med skolan och som därför saknar fullständig gymnasieutbildning har ökat år från år. Det är ett katastrofalt misslyckande för skolpolitiken. Unga arbetslösa med ofullständig eller bristfällig utbildning löper stor risk att fastna i långtidsarbetslöshet.

Vi socialdemokrater anser att ungdomsarbetslösheten ska bekämpas genom att ungdomars kompetens ökar och steget mellan utbildning och arbete minskar. Det behövs också en aktiv näringspolitik som stimulerar framväxten av nya jobb.

Vår utgångspunkt är att unga människor ska jobba eller studera – inte vara långtidsarbetslösa. Vårt mål är att ingen ung ska vara arbetslös mer än max 90 dagar.

Med bättre studievägledning, en förstärkt och förbättrad arbetsförmedling, utbyggd gymnasial och eftergymnasial utbildning, stöd till anställningar genom yrkesintroduktionsavtal och ett brett engagemang från alla offentliga arbetsgivare är det fullt möjligt att sätta stopp för ungdomsarbetslösheten.

Socialdemokraterna har föreslagit en ungdomsgaranti. Den som är ung och utan arbete ska senast efter 90 dagar erbjudas ett riktigt jobb, en utbildning som leder till jobb eller en kombination av utbildning och praktik i riktning mot ett jobb. Vi utfärdar inga kravlösa garantier. Den som är arbetslös ska delta i den utbildning, praktik eller det arbete som anvisas. Den som inte tar erbjudandet förlorar rätten till ersättning.

Knappt 100 000 ungdomar var i medeltal inskrivna på Arbetsförmedlingen under 2012. Så många som 37 000 unga hade varit utan arbete i mer än sex månader. Det är tre gånger så många som när regeringen tillträdde. Mellan 50 000 och 60 000 ungdomar är arbetslösa längre än den 90-dagarsgräns som vi vill sätta som slutpunkt för ungdomsarbetslöshet.

Vid ett regeringsskifte kommer vi socialdemokrater att steg för steg införa 90-dagarsgarantin. För 2014 föreslår vi ett första steg i införandet (se motion 2013/14:A409).

För att förbättra matchningen ska aktivitetsförbudet på Arbetsförmedlingen tas bort. Regeringen säger sig ha gjort vissa förändringar men de är inte tillräckligt stora. Förändringarna har heller inte haft genomslag i Arbetsförmedlingens dagliga arbete. Speciellt för unga är det förödande att inte få hjälp från första dagen. Unga måste få stöd och hjälp med arbetsgivarkontakter och med att skapa nätverk. Det ligger i sakens natur att den som inte har arbetslivserfarenhet inte heller har ett stort kontaktnät på arbetsmarknaden och ofta är beroende av det stöd som Arbetsförmedlingen kan erbjuda.

Individuellt utformade insatser och matchning

Vi socialdemokrater vill utveckla och göra om Arbetsförmedlingen till en matchningsspecialist som samverkar med andra aktörer.

Arbetsmarknadspolitiken och Arbetsförmedlingens arbete måste förändras för att fokusera på jobb. De arbetssökande ska kunna förvänta sig professionellt stöd och engagemang som ska syfta till egen försörjning genom arbete. Kartläggning, praktikplats, validering, utbildning och coaching ska leda till jobb – inte vara ett sätt att hålla den som är arbetslös sysselsatt. En del står nära arbetsmarknaden och behöver begränsade insatser från Arbetsförmedlingen men allt fler av de arbetslösa står mycket långt från arbetsmarknaden och kan behöva en kedja av insatser.

Fel! Okänt namn på

Liksom Riksrevisionen tror vi att bedömningsstödet kan utvecklas men vi vill framför allt lyfta fram att Arbetsförmedlingens 12 500 medarbetare måste ha möjlighet att använda sin profession på ett annat sätt än i dag.

Arbetsmarknadspolitiken och Arbetsförmedlingens arbete måste syfta till att hjälpa människor att få jobb och matcha arbetslösa mot lediga jobb. Samtidigt vittnar de anställda på Arbetsförmedlingen om hur administration och kontroll tar en allt större del av deras arbetstid. Arbetsförmedlarna är ofta förhindrade att sätta in den insats som den arbetsökande behöver innan den reglerade tiden för en specifik insats är nådd.

Regeringens detaljstyrning gör att det finns mindre utrymme för professionella bedömningar och nära kontakter med arbetsgivare. Resultatet blir att Arbetsförmedlingen i stor utsträckning förmedlar åtgärder som ofta avlöser varandra i en lång kedja som alltför sällan leder till jobb. Slutstationen i denna kedja är återvändgränden fas 3.

Trots skyhögt arbetslöshet har Arbetsförmedlingen skickat tillbaka åtskilliga miljarder i outnyttjade resurser till statskassan. Regeringen detaljstyr Sveriges arbetsförmedlare så hårt att myndigheten riskerar att krackelera. Därför bör regelstyrningen minska och Arbetsförmedlingen bör i stället tydligare styra mot och följa upp resultatet, dvs. om människor kommer i arbete eller inte.

Ju längre vägen är till arbete för den arbetslöse, desto viktigare är det att insatserna kan användas utifrån individens förutsättningar och att arbetsförmedlaren har tid att jobba med individen.

Det är allvarligt att arbetsgivare inte vänder sig till Arbetsförmedlingen för att hitta personal i större utsträckning. Även arbetsgivarna bör kunna förvänta sig att Arbetsförmedlingen har tid och resurser att hjälpa till att hitta personal med rätt kompetens. Här finns stora brister, vilket har lett till en situation där arbetslösheten är enormt hög samtidigt som företag har svårt att hitta rätt personal.

Arbetsfördelning mellan kommuner och lokala arbetsförmedlingar

Arbetsförmedlingen är en central aktör för att svensk arbetsmarknad ska fungera väl. Dessvärre har Arbetsförmedlingen lågt förtroende hos såväl arbetslösa ungdomar, arbetsgivare som hos många av dess anställda. Det tror vi kan vara ett skäl till att unga avstår från att anmäla sig hos Arbetsförmedlingen. Därför håller vi med Riksrevisionen när de rekommenderar att Arbetsförmedlingen genom strategisk styrning och samordning utvecklar sitt arbete på lokal nivå för att nå ungdomar som är i behov av myndighetens stöd, men som inte är inskrivna.

Alla offentliga verksamheter behöver arbeta för att få fram fler jobb och praktikplatser åt unga. Vi ställer oss positiva till att utveckla samverkan mellan socialtjänsten och Arbetsförmedlingen.

Vi socialdemokrater har föreslagit att Arbetsförmedlingen och kommunerna tecknar strategiska samarbetsavtal för ungdomsansättningar och praktik-

Fel! Okänt namn på

platser. I vissa kommuner erbjuds redan ungdomar praktik eller anställning i de egna förvaltningarna. Insatserna riktas ofta mot ungdomar med särskilt svag ställning på arbetsmarknaden.

Vi föreslår att det sker en inventering och utvärdering av de erfarenheter som görs och de insatser som genomförs runt om i landet. Utifrån denna genomgång vill vi ålägga Arbetsförmedlingen att träffa avtal med alla kommuner, enskilt eller i samverkan, i syfte att säkerställa såväl fler praktikplatser till unga arbetslösa som tillhandahållande av anställningar riktade till långtidsarbetslösa ungdomar eller ungdomar med försörjningsstöd.

Varje år upphandlas ungefär 500 miljarder kronor av stat, kommun och landsting. Inom ramen för den offentliga upphandlingen är det möjligt att ställa sociala krav, t.ex. med innebörden att arbetslösa ungdomar får möjlighet till anställning eller praktik.

Vi socialdemokrater vill arbeta för att sociala krav i ökad utsträckning införs i offentliga upphandlingar, vilket ger Arbetsförmedlingen möjlighet att erbjuda ungdomar praktikplatser eller ungdomsanställningar i verksamheter som utförs eller är finansierade av kommuner, landsting och statliga myndigheter. Vi menar också att regeringen bör ta initiativ för att förmå statliga bolag att teckna strategiska samarbetsavtal med Arbetsförmedlingen för att erbjuda praktikplatser eller anställningar för unga. Ett årligt mål för antalet arbetstillfällen eller praktikplatser som de statliga bolagen ska erbjuda bör upprättas.

Stockholm den 28 november 2013

Ylva Johansson (S)

Ann-Christin Ahlberg (S)

Patrik Björck (S)

Raimo Pärssinen (S)

Johan Andersson (S)

Kerstin Nilsson (S)

Maria Stenberg (S)